

Végh Ferenc ny. vezérezredes:

NEMZETKÖZI SZAKIRODALMI SZEMLE

A SZERZŐRŐL:

Dr. Végh Ferenc ny. vezérezredes (PhD)

AMIKOR A „VIJJOGÓ SASOK” ELHALLGATNAK: UKRAJNA AMERIKAI INVÁZIÓJÁNAK KILÁTÁSAI

A CIKK SZERZŐJÉRŐL: Jevgenyij Fjodorov újságíró, rendszeresen jelennek meg cikkei, elemzései a topwar.ru honlap katonai szemléjében.

FORRÁS: Евгений Федоров: Когда «Кричащие орлы» замолчат: перспективы вторжения США на Украину. Военное обозрение, 01. 11. 2022. <https://topwar.ru/204177-kogda-krichaschie-orly-zamolchat-perspektivy-utorzhenija-ssha-na-ukrainu.html> (Letöltés időpontja: 2022. 11. 05.)

A szerző cikkében a Romániába telepített amerikai 101. légi szállítású hadosztály részei ukrainai bevetésének lehetőségeit vizionálja, valamint áttekinti a hadosztály történetét.

Könnyűgyalogság ejtőernyők nélkül

A 101. légi szállítású hadosztály az amerikai hadsereg egyik elit magasabbegysége, amely rendszeresen részt vesz Washington legújabb katonai akcióiban. Pontosabban a hadosztályt klasszikus légiroham-hadosztálynak kell tekinteni, mivel az ellenséges vonalak mögött az ejtőernyősöket leszálló módszerrel, helikopterekből történő kirakással tervezik bevetni. Az orosz hadseregben is meglévő hasonló rendeltetésű légiroham-dandárt az amerikai hadosztály természetesen felülmúlja.

Mint ismeretes, az Amerikai Egyesült Államokban valójában csak a 82. és a fent említett 101. hadosztály a légideszant-magasabbegységek, az utóbbi a „Screaming Eagles”, azaz „Vijjogó Sasok” becenevet kapta. A „Vijjogó Sasok”-kal ellentétben a 82. – klasszikus értelemben vett – légideszant-magasabbegység készen áll arra, hogy harminc órán belül 2000 kilométerre és bármilyen irányban bevethető legyen. A leszállást főként deszanternyővel hajtják végre. A „Vijjogó Sasok” egy erősebben felfegyverzett magasabbegység, amelyet ellenséges vonalak mögötti támadásokra terveztek. A hadosztályhoz tartozik a 101. csapatrepülő-dandár, amely a hadosztály személyi állományának akár negyedét is képes egy bevetéssel átdobni a rendeltetési helyére. A hadosztály személyi állományának létszámát nehéz pontosan meghatározni. Az amerikai hadsereg egységei moduláris felépítésűek, a konfigurációtól függően jelentősen különböznek a harcosok számában. Ismeretes, hogy a „Vijjogó Sasok”-ból legfeljebb 4700 deszantost szállítottak át Romániába, és ez a hadosztály teljes létszámának mintegy harmada.

A 101. légi szállítású hadosztály elitnek nevezése nem teljesen helyes. Természetesen magas harcászaltságban lévő alakulatról van szó, de a tengerészgyalogság még mindig

az igazán elitnek számító haderőnem az Amerikai Egyesült Államokban. Ugyanakkor a „Vijjogó Sasok” egy régóta harcoló magasabbegység, jelentős múlttal. A hadosztály már 104 éves, először 1918-ban kezdtek róla beszélni, bár nem sokáig. A magasabbegységet kilenc nappal az első világháború vége előtt hozták létre, de már december 11-én leszerelték a személyi állományt. 1944-ben részt vettek a szövetségesek normandiai partraszállásában, de ott nem szereztek nagy hírnevet. Később az Ardenneknben harcoltak, ahol Bastogne védelmében vettek részt.

Vietnámban a „Vijjogó Sasok”-at először alkalmazták a jelenlegi rendeltetésük szerint: szállítóhelikopterekkel letették őket a harcérintkezés vonalánál, vagy az ellenség mélységében vetették őket harcba. Az ejtőernyőkre többé nem volt szükségük. Vietnám a „Vijjogó Sasok” számára „patkányokká”, pontosabban „alagútpatkányokká” való átalakulás helyévé vált. Ezeket a különleges alakulatokat – melyek tagjait a legfelkészültebb deszantosokból verbuválták – kifejezetten a vietnámi dzsungel föld alatti járatainak a megtisztítására alkalmazták. Később a Pentagon egyetlen nagyobb katonai művelete sem volt teljes a 101. légi szállítású hadosztály egységei nélkül.

A szerző a továbbiakban egy légideszantdandár romániai telepítését idézi fel, majd lehetséges bevetését taglalja.

Az invázió élén

Az elmúlt időszakban a szakértői közösség Ukrajna elleni invázió előkészítésével gyanúsította meg a NATO parancsnokságát, és – vélelmezése szerint – ezt a célt szolgálhatja a „Vijjogó Sasok” érkezése a román légibázisra. Megjegyzendő, hogy a hadosztályt nem teljes állománnyal telepítették át. Hivatalos információk szerint Romániában mintegy 4700 deszantos tartózkodik, ami valamivel több, mint egy reguláris amerikai lövészdandár. Egy teljes állományú hadosztály körülbelül 14-15 ezer fős. Valószínűleg a hadosztály három dandárja közül az egyiket az ukrán határra helyezték át néhány megerősítő alegységgel – egy tüzérszattallyal vagy egy támogatódandár egyes részeivel. Semmi nem ismert a csapatrepülőök esetleges jelenlétéről, pedig ők biztosítják az egység mobilitását. Ismeretes, hogy Románia területén a „Vijjogó Sasok” eddig csak a földön tevékenykedtek, vagyis tisztán szárazföldi műveletekben vesznek részt. Együtt gyakorolják a támadó műveleteket a román harckocsizókkal, T-55-ös harckocsik támogatásával. Igazi eklektika – a világ legjobb felszereltségű deszantosai gyakorolnak egymás mellett a háború utáni első generáció tankjaival. Bár van olyan verzió, hogy ez csak egy reklám a harckocsiknak, mielőtt Ukrajnába küldik őket. „Nézd, mi felvállaljuk, hogy elavult eszközökkel harcolunk, és ezt nem kell szégyellned!”

A 101. hadosztály Ukrajna melletti megjelenését John Lubas tábornok, a hadosztályparancsnok helyettese kommentálta, aki többször is elmondta a CBS Newsnak, hogy teljes mértékben készen állnak a határátlépésre. Aztán kissé visszafogta magát, és kizárólag a NATO területéről beszélt: *„Készek vagyunk megvédeni a NATO minden centiméterét. Egyedülálló képességeink vannak, beleértve a légitámadás lehetőségét is. Könnyűgyalogság vagyunk, de mobilitásunkat a repülőgépeink és a légitámadások biztosítják.”*

A parancsnokhelyettest felesleges hisztériakeltéssel és a harmadik világháború kiprovokálásával vádolták meg. Később Joseph Patrick McGee hadosztályparancsnok tagadta beosztottja szavait, többször is megismételve, hogy nem szándékozik belépni Ukrajnába. Tényleg, mit tehet Ukrajna nyugati határain csaknem ötezer deszantos? Próbáljuk modellezni a helyzetet. Képzeljük el, hogy az amerikai katonai parancsnokság „megőrül” és egy

légiroham-dandárt küld (Romániában ez tényleg egy dandár, nem pedig egy hadosztály) Ukrajnába. A dandár vagy a Csernyivci régió keresztül, vagy Kárpátalján keresztül, az Ivano-Frankivszk régióból tud bejutni, de ott nincsenek orosz csapatok, így szó sincs közvetlen összecsapásról. Így könnyen és olcsón ki lehet provokálni egy értelmetlen világháborút. A dandár megpróbálhat belépni az odesszai régió keresztül is, a moldovai határ közelében, de ott lesz az orra előtt az orosz csapatok Dnyeszteren túli hadműveleti csoportja, amely az amerikaiak megjelenésekor mindenképpen mozgásba lendül.

Minden fenyegetés ellenére a „Vijjogó Sasok” 4700 katonájának romániai megjelenése inkább a kijevi rezsim pszichológiai támogatását jelenti. Ez sokrétű. Először is, egy légi szállítású hadosztály jelenléte – még akkor is, ha valójában csak egy dandarról van szó – lehetővé teszi az új fegyverek Ukrajnába történő szállítása ideiglenes szüneteltetésének kompenzálását. Vigasztal a Pentagon egy nagynevű, elit státuszú egységet telepített az ukrán határra. Másodszor, a 101. hadosztály a fehéroroszországi orosz csoportosulást szigetelheti el. A könnyűfegyverzetű „Vijjogó Sasok” itt tudják feltartóztatni az észak felől előrenyomuló orosz csoportosítást. Tekintettel a harcokos és a nehéztüzérség hiányára, nem lesznek képesek sokáig kitartani, de képesek megkeseríteni az orosz légierő és a páncélozott erők életét. A Javelinokkal és Stingerekkel felszerelt magasan képzett gyalogság olyan erő, amellyel számolni kell. Ezért a „Vijjogó Sasok” a legnagyobb figyelmet igénylik az orosz hadsereg hírszerzésétől, és kiemelt célpontot jelentenek ukrain inváziójuk esetén.

A DRÓNHADVISELÉS: FEJLŐDÉSE A KATONAI TERÜLETEN

A CIKK SZERZŐJÉRŐL: Andrea Gilli a NATO Védelmi Akadémia vezető kutatója. Tapasztalt biztonság- és védelemkutató, tanácsadó, a terület legfontosabb tudományos folyóirataiban publikál.

FORRÁS: Andrea Gilli: Drone warfare: an evolution in military affairs. NDC Policy Brief No. 17, 21. 10. 2022. <https://www.ndc.nato.int/download/downloads.php?icode=782> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 28.)

A szerző elemző cikkének két célja van: először is rávilágítani arra, hogy mi számít inkább evolúciónak, és mi forradalomnak; másodszor pedig arra, hogy a közelmúltbeli – líbiai, szíriai és hegyi-karabahi – háborúkban a drónok alkalmazásából szerzett tapasztalatok alapján forradalom a katonai területen nem történt.

Bevezetés

Az elmúlt három évtizedben a pilóta nélküli repülőeszközök – más néven drónok – egyre nagyobb jelentőségre tettek szert a modern hadviselésben. Az eredetileg a hidegháború alatt megfigyelési küldetések végrehajtására tervezett drónok a hidegháború utáni korszakban váltak jelentősebbé azért, hogy képesek voltak valós idejű hírszerzési információkat gyűjteni a konfliktusveszélyes helyekről, különösen a humanitárius beavatkozások támogatása érdekében. A terrorizmus elleni globális háború kirobbanását követően a drónok további, vitathatatlanul jelentősebb funkcióra tettek szert: precíziós irányítású lőszerrel felfegyverezve lehetővé tették a nyugati fegyveres erők számára a célpontok távolról történő azonosítását,

nyomon követését és a pontos csapást, csökkentve a szárazföldi csapatok jelenlétét. Ezzel egyidejűleg a drónok viszonylagos alacsony költségei, korlátozott technológiai fejlettsége és könnyű alkalmazásuk lehetővé tették gyors elterjedésüket a világ több tucat országában.

Egyesek szerint a főbb alkalmazási területek még váratnak magukra: a drónok egyedi képességei valójában forradalmasítják a hadviselést. Következésképpen a hadseregek a drónok bevetésével elkerülhetik a bonyolult és drága haderőstruktúrák alkalmazását a harcban.

Vajon drónforradalom van a katonai területeken?

A Balkántól Afganisztánig, Iraktól Jemenig, Pakisztántól Ukrajnáig a pilóta nélküli repülőeszközöket széles körben és egyre gyakrabban alkalmazzák harci és nem harci küldetésekre. A drónok növekvő jelentősége tehát megkérdőjelezhetetlen. Az azonban, hogy a drónok forradalmasítják a hadviselést, továbbra is vita tárgyát képezi. A szkepticizmus indokolt. Az elmúlt évszázad során a hadviselés kisebb, alkalmazkodó evolúciók, nem pedig nagy forradalmak sorozatán ment keresztül. Noha a jelenlegi drónok új előnyöket kínálnak, továbbra is sebezhető a légvédelem és az elektronikus hadviselés által. Ráadásul a közelmúltbeli konfliktusokban a drónok csak akkor bizonyultak hatékonyak, ha szakképzett, jól felszerelt fegyveres erők alkalmazták őket a lényegesen gyengébb ellenfelekkel szemben. Amikor az ellenség fejlett légvédelmi rendszereket telepített, a drónok hatékonysága csökkent. Hasonlóképpen, a drónok nem fordították meg a harctéri erőegyensúlyt, szárazföldi erők alkalmazása nélkül nem adtak a használóiknak háborút nyerő képességet. E konfliktusok tanulságai alapján a létező nyugati erőstruktúrák radikális átalakítása indokolatlannak tűnik.

A továbbiakban a cikk szerzője a légtér védelmét és az annak áttörését célzó erőfeszítések közötti versenyt taglalja.

Állandó versenyhelyzet

A légi hadviselés egy folyamatos verseny a légtérbe behatolni próbáló támadó repülőgépek és a légvédelmi rendszereket (elsősorban földi légvédelmi ütegeket) használó védők között. A légi hadviselés először az első világháború alatt jelent meg, de a légierő természetében jelentős változások az 1960-as évektől kezdve következtek be, amikor az észlelés, a kommunikáció, a pontosság és a tűzerő javulása az „új megsemmisítő hatás” korszakához vezetett, amely a mai napig tart. Ebben a korszakban minden – légi és felszíni – platform ki van téve az ellenséges tűznek, ami azt jelenti, hogy a repülőgépeknek és a légvédelmi rendszereknek is rejtőzniük kell az ellenséges érzékelők elől (hogy elkerüljék a megsemmisülést), miközben elpusztítandó ellenséges célpontokat is keresnek. Van azonban egy feszültség a rejtőzködés és a keresés között: a túlságosan a rejtőzködésre koncentráló fél kockáztatja a megsemmisítendő cél elvesztését, míg a túlságosan aktívan célt kereső fél kiteszi magát az ellenség megsemmisítő hatásának.

A szárazföldi harcokhoz hasonlóan a légi behatolás és a légvédelmi feladatok is rendkívül nehezek, mivel jártasságot és koordinációt igényelnek többféle terület és képesség összehangolása között. A modern érzékelők és lőszer pontosságára és megsemmisítő hatására tekintettel még a kis hibát elkövető is az ellenséges tűzerőnek teszi ki önmagát, ami negatív következményekkel járhat a feladat-végrehajtásra vagy az egész harctevékenységre nézve. Emiatt a rejtőzködési versenyt csak olyan harcászati és technikai eljárások és technológiák

elsajátításával lehet megnyerni, amelyek minimalizálják saját gyengeségeinket, miközben kihasználják az ellenség sebezhetőségét.

Egyes vélemények szerint a drónok forradalmasítják a hadviselést. Amennyiben ez a helyzet, akkor ezeknek a rendszereknek képesnek kell lenniük arra, hogy töröljék ezt az évtizedes versenyt a rejtőzködők és a keresők között a légi hadviselésben. Ha nem így van, akkor nem történik „forradalom”. Gyakorlatilag a légi hadviselés forradalma azt jelenti, hogy a drónoknak könnyen át kell hatolniuk az ellenséges légvédelmen; harctéri hatékonyságot kell élvezniük más rendszerek, technológiák, képességek és képzett kezelők széles körű támogatása nélkül, és végül, ha a drónok valóban a hadviselés átalakulását idézik elő, azt kell tapasztalnunk, hogy a közelharc egyre inkább elavulttá válik, vagyis a szereplők a szárazföldi harcok nélkül is elérhetik katonai céljaikat.

A szerző a továbbiakban elemzi a drónok alkalmazását és hatásait a különböző konfliktusövezetekben. A második nyugat-líbiai háború (2019–2020), a szíriai polgárháború (2011), valamint a Hegyi-Karabah miatti örmény–azerbajdzsáni konfliktus (2020) tökéletes tesztet jelentenek ezen állítások értékeléséhez. A mai napig ezekben a konfliktusokban figyelhető meg a drónok történetének legnagyobb és legintenzívebb alkalmazása. Ha ezekben az esetekben nincs bizonyíték a forradalmi változásokra, akkor jogos a szkepticizmus.

Az említett konfliktusokkal foglalkozó elemzések eddig aligha utalnak arra, hogy a katonai területen drónforradalom zajlana. A drónok sebezhetőnek bizonyultak az ellenséges légvédelemmel szemben. Harctéri alkalmazásuk ezekben a hadműveletekben a hagyományos haderőstruktúrák támogatásától függött. Összességében ezek a konfliktusok korántsem távolról vívott háborúkról, hanem a felek kiterjedt szárazföldi harcairól szóltak.

A nyugat-líbiai háború

2019-ben a líbiai polgárháború újra fellángolt, amikor a Nemzeti Egyetértés Kormánya (GNA) és a Líbiai Nemzeti Hadsereg (LNA) összetűzésbe került Nyugat-Líbia és Tripoli, a főváros felett. 2019 áprilisa és novembere között a konfliktus során több mint 1040 feljegyzett dróntámadást figyeltek meg, ami arra készítette az ENSZ líbiai különleges képviselőjét, hogy „a világ legnagyobb drónháborújáról” beszéljen. A drónok intenzív alkalmazása ellenére a tapasztalati feljegyzések nem támasztják alá a drónforradalmat katonai téren: a drónok nem jelentettek előnyt a támadónak, nem tették egyenlővé a harcteret, és nem szüntették meg a közelharc szükségességét.

Először is, a Nyugat-Líbiáért folytatott hadjáratban a drónok képtelenek voltak áthatolni az ellenséges légvédelmi rendszereken. A bizonyítékok azt mutatják, hogy a GNA 22 drónt veszített el a bevetett 24-ből, míg az LNA drónjainak körülbelül egyharmada, fele semmisült meg. Az ilyen harci drónok veszteségi aránya kölcsönösen függ az ellenfél légvédelmi rendszereinek jelenlététől és képességeitől: amikor a légvédelmi rendszerek jelen voltak és működtek, az ellenséges drónokat szisztematikusan lelőtték.

Másodszor, ahelyett, hogy kiegyenlítették volna az erőviszonyokat, a drónok a konfliktus erősebb szereplőjét részesítették előnyben. A hadjárat első részében a Líbiai Nemzeti Hadsereg volt az erősebb szereplő, elsősorban az Egyiptom és az Egyesült Arab Emírségek logisztikai és infrastrukturális támogatásának köszönhetően. Később, amikor a Nemzeti Egyetértés Kormányát saját drónokkal, elektronikus hadviselési rendszerekkel, rövid hatótávolságú légvédelmi rendszerekkel és gyalogsági erőkkel látták el, a helyzet megváltozott, és a drónműveleteik sikeresebbnek bizonyultak.

Szíriai polgárháború

2011 óta a szíriai polgárháborúban több szereplő is harcolt egymás ellen, és mindegyiknek megvolt a maga politikai célja. Ebben az összetett katonai helyzetben a drónokat széles körben alkalmazták, és egyesek a konfliktust „az eddigi legsúlyosabb konfliktusként” írták le. Emiatt sokan úgy tekintettek a szíriai polgárháborúra, mint ami bepillantást ad egy lehetséges jövőbeli háborúba, amelyet a drónok használata dönt el.

A bizonyítékok azonban nem támasztják alá ezt az elképzelést. Először is, akárcsak Líbiában, a drónok „legyekként hullottak az égből”, a légvédelmi rendszerek pedig szisztematikusan lőtték le azokat. Másodszor, ahelyett, hogy kiegyenlítették volna az erőviszonyokat, a drónok általában erősítették a főbb hadviselőket. Míg az amerikai és a török drónok hatékonyak voltak az ellenfeleik ellen, addig a szír kormány, az Iszlám Állam és a kurdok által alkalmazott drónok kevésbé bizonyultak hatékonyak. Végül a közelharc maradt a harc domináns formája az egész konfliktus során, amelyre kisebb mértékben lett volna szükség a drónok új korszakában. Valójában a szíriai polgárháborút nagyrészt a gyalogság alkalmazásán alapuló támadások, frontális összecsapások, visszavonulások folyamatos ciklusa jellemezte. Míg a nagy távolságú csapásokat széles körben alkalmazták, ezek nem precíziós dróntámadásokkal, hanem kevésbé pontos tüzérséggel történtek.

Hegyi-Karabah

Örményország és Azerbajdzsán 2020 őszén megvívott „44 napos háborúja” során drónokat és öngyilkos drónokat használtak széles körben, ami ismét arra készítet sokakat, hogy azt állítsák: a drónok uralták a hegyi-karabahi csatateret. A tapasztalatok azonban kevésbé egyértelműek. Azerbajdzsánban, Hegyi-Karabahban pontosan ugyanazokat a drónokat alkalmazták, mint Líbiában, ahol ezek a rendszerek kevésbé voltak hatékonyak. Logikusan szólva, Azerbajdzsán sikeresebb drónalkalmazása Hegyi-Karabahban nem ezeknek a drónoknak a sajátosságaiban keresendő. Ehelyett azt láttuk, hogy Örményországból hiányzott a többretegű és integrált légvédelmi rendszerhálózat, amely képes lett volna kezelni a különböző hatótávolságú fenyegetéseket. Ráadásul kevés volt a képzett és megfelelő gyakorlattal rendelkező személyi állomány a rendelkezésre álló légvédelmi rendszerek alkalmazásához, és nem rendelkeztek modern föld-levegő rakétaütegekkel, amelyek így nem voltak képesek kisebb célpontokat észlelni.

Ebben az esetben a drónok ahelyett, hogy kiegyenlítő szerepet játszottak volna, valójában az erősebb felet, Azerbajdzsánt erősítették. Baku nemcsak robusztusabb és professzionálisabb fegyveres erőire számíthatott, hanem a törökök támogatására is az elektronikus hadviselési rendszerek, a repülőgépek célmegjelölése, a rövid hatótávolságú légvédelmi rendszerek és egyéb katonai eszközök terén. Örményország ezzel szemben kevés külső támogatást kapott. Ennek ellenére Azerbajdzsán drónjai nem tették szükségtelemmé a szárazföldi harcot, valójában a konfliktus során gyalogságot, páncélosokat, különleges erőket és zsoldosokat széles körben alkalmaztak a helyszínen. A Susa városért folytatott csata jó példa erre. A város eleste után Örményország megadta magát, és egy aránytalan egyezményt kötött, amellyel hatalmas, korábban birtokolt területet adott át.

A továbbiakban a szerző elemzi, hogyan járulnak hozzá a drónok a harctéri sikerekhez.

A drónok harctéri szerepe

A közelmúltbeli konfliktusok során a drónok használatára vonatkozó bizonyítékok nem támasztják alá azt az állítást, hogy a drónok „bűvös fegyverek”, a harcászati helyzet megváltoztatói,

vagy hogy hamarosan „segíthetnek a nemzetek sorsának eldöntésében”. Az idő megmutatja, hogy a jövőben a drónok tervezésében és gyártásában bekövetkező jelentős változások megváltoztatják-e ezt a jelenlegi valóságot. Napjainkban azonban a drónok még nem adnak döntő támadási előnyt, nem teszik egyenlővé az erőviszonyokat az erős és a gyenge államok között, és nem teszik elavulttá a közelharcot.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy a drónok lényegtelenek. Más fegyverrendszerekkel és hagyományos katonai rendszerekkel integrálva, a képzett és hozzáértő személyzet által működtetett drónok fontos harctéri hozzájárulást nyújtanak, amelyet nem szabad figyelmen kívül hagyni. Eddig az ukrajnai háború alatti drónhasználatra vonatkozó előzetes bizonyítékok megerősítik ezt az értékelést.

A fenti elemzés azt sugallja, hogy indokolatlan a nemzeti fegyveres erők radikális átalakítása az olcsó és kis méretű robotplatformok irányába. Ehelyett a közelmúltbeli konfliktusok arra mutatnak rá, hogy további befektetésekre van szükség a hagyományos katonai képességekbe, beleértve a légvédelmet, az elektronikai hadviselést és a kapcsolódó infrastruktúrákat (vezetés, irányítás és kommunikáció). Ez különösen fontos a NATO-szövetségesek számára, tekintettel a meglévő képességbeli hiányosságokra ezeken a területeken. A közelmúlt konfliktusai is rávilágítanak a felkészített és képzett katonák fontosságára: a drónok és a légvédelmi képességek nem képesek harctéri hatást kifejteni, ha nem megfelelő személyzet alkalmazza őket. Végül a külső szereplők, köztük Oroszország, Törökország és az Egyesült Arab Emírségek Líbiában, Szíriában és Hegyi-Karabahban betöltött szerepe azt mutatja, hogy a helyiek támogatása a légvédelmi rendszerekkel és elektronikai hadviselési eszközökkel rendkívül hatékony stratégia lehet egy olyan folyamatban lévő konfliktus egyensúlyba hozására, amelyben drónokat használnak a támadó hadművelet támogatására. Egy olyan időszakban, amikor a NATO – úgy tűnik – kevésbé hajlandó a válságkezelésre és a területen kívüli beavatkozásokra, ez fontos tanulság a közelmúlt háborúiból.

Az elkövetkező években a katonai tervezőknek és a politikai döntéshozóknak három fő kérdést kell megvizsgálniuk. A kis méretű drónok (azaz a játékszerű kereskedelmi rendszerek) valószínűleg előtérbe kerülnek: nem forradalmasítják a hadviselést, de tovább növelik a harctéri megsemmisítő képességet, mint az Ukrajnában is látható. A drónelhárító rendszerek száma és képességei növekedni fognak. A NATO-szövetségesek már dolgoznak ezen, de valószínűleg további beruházásokra lesz szükség.

Végül a szárazföldi és tengeri drónok nagyobb jelentőséget kapnak. Nincs okunk forradalomra számítani ezeken a területeken, de a szóban forgó rendszereknek a meglévő haderőstruktúrákba történő integrálása kiterjedt kísérletezést igényel a megfelelő technikák, harceljárások kidolgozása érdekében.

OROSZORSZÁG HADSEREGE UKRAJNA UTÁN: LEGYENGÜLVE, DE NEM KIÜTVE

A CIKK SZERZŐJÉRŐL: Lukasz Kulesa a Nemzetközi Ügyek Lengyel Intézetének (PISM) kutatásért felelős vezetőhelyettese. Főbb érdeklődési körei a tömegpusztító fegyverek terjedése, az orosz biztonságpolitika, a NATO, a nukleáris és a hagyományos elrettentés, a rakétavédelem szerepe és a fegyverzetkorlátozás jövője.

FORRÁS: Lukasz Kulesa: Russia's military after Ukraine: down but not out. NDC Policy Brief No. 13, 27. 07. 2022. <https://www.ndc.nato.int/download/downloads.php?icode=774> (Letöltés időpontja: 2022. 08. 02.)

Írásában a szerző azzal érvel, hogy az orosz hadsereg valószínűleg viszonylag gyorsan újjáépül. Sok minden függ a napi fejleményektől és a háború végső kimenetelétől, de valószínű, hogy Oroszország jobb haderőt hoz létre, nem pedig egyszerűen csak újjáépíti azt a hadsereget, amelyről bebizonyosodott, hogy nem volt felkészülve a háborúra Ukrajna ellen.

Bevezetés

A 2022. júniusi madridi csúcstalálkozón döntés született a Szövetség elrettentő erejének javításáról. Az orosz erők gyenge teljesítménye az Ukrajna elleni háború első hónapjaiban, valamint az elszenvedett személyi és anyagi veszteségek mértéke azonban további gondolkodásra késztet Oroszország talpraállási képességét illetően. Úgy tűnik, hogy az orosz hadsereg képtelen felülkerekedni az ukrán haderőn, amelyet számos NATO-tagállam támogat.

Oroszország hosszú távú céljai

Az orosz rezsim összeomlásának valószínűtlen forgatókönyvétől eltekintve az európai biztonsággal kapcsolatos orosz stratégiai célok a belátható jövőben alapvetően nem fognak megváltozni. A hivatalos orosz narratíva szinte mindig védekező, de a moszkvai megközelítés lényege a *status quo* megváltoztatása. Ebben az összefüggésben továbbra is lehetséges egy NATO-tagállam elleni támadás – véli a szerző.

Tágabb értelemben Oroszország célja, hogy kiterjessze hatalmát és befolyását a poszt-szovjet térség nyugati és déli szomszédságában, vagy legalábbis a poszt-szovjet szomszédjait tartósan törekeny vagy bukott államokká alakítsa. Az orosz stratégiai ambíciók azonban nem korlátozódnak Ukrajnára vagy Moldovára, hanem azok katonai puffer létrehozásaként írhatók le, amely magában foglalja Lengyelországot, a három balti államot és másokat Közép-Kelet- és Észak-Európa országaiban. Ez a megközelítés megmutatkozott az Amerikai Egyesült Államokkal és a NATO-val szemben 2021 decemberében megfogalmazott követelésekben. Oroszország a NATO-val való potenciális konfliktust másként készítheti elő és ábrázolhatja, mint az Ukrajna elleni „különleges katonai műveletet”. Nem valószínű, hogy az orosz vezetés ugyanúgy alábecsüli a NATO-tagállamok hadseregeit és a szövetségesek politikai elszántságát, mint ahogyan rosszul ítélte meg Ukrajnát. Valószínűleg valóban egzisztenciális konfliktusként közelítene meg minden, a Szövetséggel létrejövő konfliktust, egyenlővé téve az ország sorsát a rendszer túlélésével. Célja lenne az oroszok felrázása is a második világháború tapasztalatainak felidézésével és a NATO-invázió fenyegetésével, például Kalinyingrád ellen. Következésképpen minden katonai lépés egy NATO-tagállam ellen jobban megtervezett, jobban előkészített és jobban végrehajtható lenne.

Oroszország veszteségei

Az ukrán védelmi minisztérium szerint 2022. február 24. és július 2. között az orosz szárazföldi erők, a légi deszantegységek és a tengerészgyalogság, a különleges hadművelleti erők és a közvetlen légi támogatást végző erők súlyos veszteségeket szenvedtek személyi állományukat és eszközeiket tekintve. A jelentések szerint az úgynevezett Luhanszki és a Donyecki Népköztársaságok Oroszország által ellenőrzött egységei, valamint más félkatonai erők is nagy veszteségeket szenvedtek el. A veszteségek tovább halmozódtak a Donbasz térségében kiélezett harcok során.

Ugyanakkor Oroszország nem használta ki teljes katonai potenciálját az Ukrajna elleni támadásban, nem rendelt el általános mozgósítást. Az esetleges NATO elleni műveletekben történő részvételhez szükséges képességek fenntartása megmagyarázhat néhány jellemzőt és „meglepetést” az Ukrajna elleni orosz háborúban, például a légi erő korlátozott felhasználását, a régebbi és kevésbé pontos fegyverrendszerek fokozatos bevetését és a kibertérben visszafogottak tűnő támadásokat. Úgy tűnik, az orosz fegyveres erők egyes ágainak szerepe eddig korlátozott. Oroszország hatalmas nukleáris potenciálját nyilvánvalóan nem vették igénybe, bár stratégiai bombázóit alkalmazták hagyományos csapások végrehajtására. A szárazföldi, a tengeri és a légi célok elleni nagy hatótávolságú precíziós rakéták készleteit – amelyek a NATO-ellenes orosz háborús tervezésben meghatározott szerepük miatt különösen aggodalomra adnak okot a Szövetség számára – viszont széles körben alkalmazták.

Ami a haditengerészetet illeti, az orosz Fekete-tengeri Flotta eszközei aktívan részt vettek a háborúban és az ukrán kikötők tengeri blokádjában, és veszteségeket is szenvedtek – közülük a Moszkva cirkáló a leglátványosabb. Ennek ellenére az orosz haditengerészeti erők más részei folytatták tevékenységüket, beleértve a Csendes-óceáni, az Északi és a Balti Flották által végrehajtott manővereket. Ami az orosz légi erőt illeti, miután a háború első heteiben nagyfokú alkalmatlanságot mutatott, 2022 májusára–júniusára látszólag növelte hadműveleti tempóját és hatékonyságát, végül kihasználta hatalmas előnyét az ukrán légi erővel és légvédelemmel szemben.

A továbbiakban a cikkíró az orosz hadsereg újjáépítésének ösztönzőit és akadályait vizsgálja fel.

Az orosz haderő átszervezése

Oroszország nagy valószínűséggel újjáépíti és megreformálja fegyveres erőit, figyelembe véve az ukrainai szerepvállalás tapasztalatait és tanulságait, a vezetés ezt sürgető nemzeti feladatnak tekinti. Oroszországnak azonban jelentős kihívásokkal kell szembenéznie: nemcsak a kulcsfontosságú technológiákkal és alkatrészekkel szembeni külső nyomással és szankciókkal, hanem olyan belső tényezőkkel is, mint a fegyelem újjáépítése. Az orosz vezetés valószínűleg a fegyveres erők gyengülését tekintené komoly fenyegetésnek az állam biztonsága és saját hatalma számára.

Ezért a haderő átszervezését és újjáépítését kiemelt prioritásként kezelheti, és teljes figyelmét, valamint adminisztratív és pénzügyi erőforrásait a feladatra irányíthatja. A megugró energiaárakból hasznot húzó orosz költségvetés képes lehet fenntartani az újjáépítési erőfeszítéseket, még az egyéb közkiadások visszafogása árán is. A hatalmas, nagyrészt állami tulajdonú védelmi ipari szektorba további források irányítása is várható.

A megsemmisült fegyverek pótlása, a felszerelés és a lőszerkészletek feltöltése nem jelenthet komoly kihívást, ez a gyártó- és összeszerelő sorok kapacitásától és hatékonyságától függ. A szankciók, a szigorúbb nyugati exportellenőrzési intézkedések és a kémelhárítási tevékenységek lelassíthatják bizonyos típusú fegyverek, például a precíziós irányítású rakéták, az 5. generációs vadászrepülőgépek vagy az új stratégiai bombázók gyártását. Nem valószínű azonban, hogy ezek döntően befolyásolják az orosz újrafegyverkezés általános ütemét, különösen akkor, ha Oroszország számíthat Kína és más országok segítségére.

Ezzel szemben a morál jövőbeli szintje és a katonai erők kohéziója továbbra is nyitott kérdés. Számos jelentés és a helyszínen tapasztalt atrocitások bizonyítékai arra utalnak, hogy a haderő egyes részeiben a fegyelem szinte teljesen megbombolt. A orosz tapasztalatok

után időbe fog telni, amíg a kívánt rend helyreáll. Valószínűleg csökken a haderő szakmai színvonala is, mivel tapasztalt tábornokok, tisztek, altisztek és a régóta szolgálatot teljesítő szerződéses katonák nagy számban veszítették életüket. Ez nemcsak az azonnali orosz harci teljesítményre lesz hatással, hanem a haderő hosszú távú harckészültségének fenntartására is, beleértve a sorkatonák és tartalékosok kiképzését is. Válaszul az orosz hatóságok – az elmúlt évekhez hasonlóan – pénzügyi ösztönzőket és adminisztratív nyomást alkalmazhatnak, hogy a haderőt vonzóvá tegyék a személyi állomány számára, illetve megtartsák azt. Bár a katonai szolgálat vonzereje csökkenhet, nehéz felmérni, hogy ez milyen hatással lesz a fegyveres erők általános újjáépítésére.

A NATO felkészítése az orosz haderő jövőbeli változásaira

A szerző nem feltételezi, hogy Oroszország egy lehetséges háborúra készülne a NATO-val, majd felsorolja azokat a szempontokat, amelyeket a NATO-nak figyelembe kell venni a jövőbeni orosz haderő változásaihoz történő alkalmazkodás során. Az egyik olyan terület, amely különös figyelmet igényel, a nukleáris dimenzió. A háború kimenetelétől függően Oroszország arra a következtetésre juthat, hogy a nukleáris fegyverek fedezetét biztosítanak számára az Ukrajna elleni hagyományos hadműveletek folytatásához. Ezért, ahogyan az orosz általános célú haderők súlyos meggyengülésének korábbi időszakában (az 1990-es évek vége és a 2000-es évek eleje) történt, Oroszország dönthet úgy, hogy biztonsági doktrínájában újra hangsúlyozza és kiszélesíti az atomfegyverek szerepét, például azáltal, hogy az erőinek kudarca esetén egy hagyományos háborúban bevezeti a „nukleáris figyelmeztető” csapás kiváltásának a lehetőségét.

Egy másik megfontolandó szempont Fehéroroszország jövőbeli helyzetének figyelembevétele a válság eszkalációja esetén. Fehéroroszország lehetővé tette és segítette az Ukrajna elleni orosz támadást, de eddig tartózkodott csapatai közvetlen részvételétől. A Fehéroroszországgal szomszédos NATO-tagországokat érintő válság vagy konfliktus esetén valószínűleg nem lesz ilyen gátlás. A Nyugathoz történő közeledés csekély kilátásai miatt Alekszandr Lukasenka, úgy tűnik, alig várja, hogy növelje az orosz csapatok jelenlétét fehérorosz földön. Ez magában foglalja az orosz fegyverrendszerek, például az Iszkander–M rakéták átadását vagy megvásárlását, valamint a fehérorosz Szu–25 repülőgépek nukleáris fegyverek szállítására történő továbbfejlesztésére vonatkozóan Putyinnak benyújtott kérést. Oroszország úgy dönthet, hogy Fehéroroszországot állomáshelyként használja a nehéz erők, harci repülőgépek, nagyobb hatótávolságú tüzérségi és rakétarendszerek bevetésére. Még ha a NATO-tervezők már feltételezték is, hogy Oroszország válság idején erőket telepít Fehéroroszországba, a NATO-szempontokba bele kell számítani a nagyobb egységek jelenlétét az országban és a fejlett orosz fegyverek széles körű ottani telepítését békeidőben.

Az orosz erők magatartása az Ukrajna elleni agresszió során további dimenziót ad a helyzetértékeléshez. A Csecsenföldön és Szíriában is észlelt orosz harcmód tragikus valósága magában foglalja a nemzetközi humanitárius jog szisztematikus figyelmen kívül hagyását. Oroszország az ukrán atomerőművek és a kritikus infrastruktúra más elemeinek üzembiztonságát is veszélyezteti.

A NATO-val való bármilyen konfliktust hasonló módszerekkel vívnák meg. Végül Oroszország visszatérhet a „szürke zónás” tevékenységeihez, és újrakalibrálhatja a NATO- és az EU-országok destabilizálására irányuló aktív intézkedéseket, kibertámadásokat, szabotázszt, a proxykat, valamint a gazdasági és energetikai eszközök szélesebb körű használatát.

Oroszország azzal számol, hogy a NATO-országok jelenlegi kül- és biztonságpolitikájuk fenntartására való készségének erodálása és felforgatása hatékonyabb, mint a közvetlen katonai konfrontáció.

Következtetések

A szerző tanulmányát összefoglalva megállapítja, hogy az orosz haderő jövőbeli fejlődésére és helyreállítási erőfeszítéseire vonatkozó előrejelzések igazolásához – vagy megcáfolásához – az orosz potenciál átfogó és „gördülő” értékelésre lesz szükség. Az elmúlt hónapok meglátásaira kell építkezni – beleértve az orosz hadtudomány kifinomultsága és hadműveleteinek durvasága közötti látszólagos szakadékot. Hasznos lenne az Oroszország által a NATO védelmének legyőzésére vagy semlegesítésére kidolgozott új megközelítések korai jeleit is keresni. Ez a tanulmány néhány ilyen utat azonosított: a nukleáris megfélemlítés, Fehéroroszország felhasználása a műveletek segítéséhez és állomáshelyként, valamint a szürke zónás tevékenységek fokozása.

Az elmúlt évtizedben a Szövetséget gyakran úgy tekintették, mint amely szervezet nem volt felkészülve egy esetleges orosz támadásra. Oroszország nem szűnik meg a NATO ellenfele lenni, de doktrínájának, eszköztárának részleges evolúciójával és a képességek „kikényszerített” kiigazításával másfajta ellenfélle válhat. A Szövetség elrettentésének reális célja az kell legyen, hogy fejlődésének üteme megelőzze az oroszokét, és ne legyen szükség a hozzájuk történő felzárkózásra. Emellett a NATO részéről szükséges a folyamatos éberség garantálása.

ETIKUS VÁLASZ EGY ETIKÁTLAN ELLENFÉLNEK

A CIKK SZERZŐJÉRŐL: Ian Anthony a Stockholmi Nemzetközi Békekutató Intézet (SIPRI) európai biztonsági programjának igazgatója. Fő kutatási területei a fegyverzet-ellenőrzés, a leszerelés, az exportellenőrzés, a nukleáris biztonság és a tömegpusztító fegyverek terjedése.

FORRÁS: Ian Anthony: An ethical response to an unethical adversary. NDC Policy Brief, No. 16, 01. 10. 2022. <https://www.ndc.nato.int/download/downloads.php?icode=780> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 13.)

A szerző az orosz–ukrán háború eddigi fejleményei alapján készült politikai összefoglalójában meghatározza azokat a katonai és nem katonai területeket, ahol a NATO megerősítheti az etikus reagálást a védelem és a műveleti tervezés terén. A katonai dimenzió magában foglalja a rakétavédelem erősítését, a nem konvencionális hadviselést és az agresszív nukleáris retorikára adott választ. Ami a nem katonai tevékenységeket illeti, a NATO a stratégiai kommunikációt, a polgári védelmet és a háborús bűnökért való elszámoltathatóságot célozhatja meg a polgári lakosság biztonságának fenntartása érdekében.

Bevezetés

Az ukrajnai háború stratégiai megrázkódtatást jelentett Európának, és a következményeit még nem lehet teljesen megérteni. A harcok azonban éles különbségeket tártak fel az orosz hadviselés és a NATO válaszadási módja között. A NATO számára egyértelműen előnyös,

ha a politikáját egy hasonló versenytárs elleni európai hadművelet kontextusához igazítja, és biztosítja, hogy etikusan reagáljon még egy etikátlan ellenfélre is. Az ukrán események a NATO humánbiztonsági céljaira is hatással vannak.

Civilek oroszország háborújában

Az oroszok Ukrajnában tett lépései azt jelzik, hogy a civilek elleni erőszak szándékos, és az ellenfél harci akarátának csökkentésére irányul. Ez a taktika összhangban van Oroszország háborús megközelítésével, amint azt mindkét csecsen háború bizonyítja. Míg a támadások első hullámai katonai célpontokra összpontosultak precíziós irányítású fegyverekkel, addig a következő szakaszoknak már polgári dimenziója is volt. Ez volt a helyzet a második világháborúban a Németország elleni és a hidegháború alatti (afganisztáni) nagyszabású szovjet hadműveletekben is. Ezt a szövetségesek és mások is joggal ítélték el. Nemrég az ENSZ humanitárius jogsértéseket vizsgáló független csoportja arra a következtetésre jutott, hogy „követtek el háborús bűncselekményeket”. A NATO hasonlóképpen számíthat arra, hogy a polgári lakossága a célpontok közé kerülhet egy Oroszországgal vívott háború esetén.

A katonai tervek adaptálása

A szerző szerint szükséges a NATO katonai terveinek az adaptálása három területen, hogy a Szövetség válasza etikai szempontból jobb legyen.

Rakétavédelem erősítése

Oroszország ballisztikus rakétákkal és robotrepülőgépekkel támadta Ukrajna polgári infrastruktúráját, beleértve az élelmiszer- és a vízellátást, valamint a közegészségügyi létesítményeket. 2010-ben a NATO úgy döntött, hogy képességet fejleszt ki az európai lakosság ballisztikus rakétatámadások elleni védelmére. A követelmények azonban a közel-keleti rakétaerőkhöz igazodnak, szemben az orosz rakéták által jelentett sokkal kiterjedtebb fenyegetésekkel. Korlátozott képességekkel a NATO számára kihívást jelent, hogyan lehet megoldani a fegyveres erők védelme mellett még a polgári infrastruktúra védelmét is. A szerző szerint indokolt egy új szintű ambíció meghatározása a NATO védelmében a rakéták széles spektrumával szemben, nemcsak ballisztikus, hanem hagyományos irányított és támadó robotrepülőgépek, rakéták alkalmazásának esetére.

Nem hagyományos hadviselés

A rakétavédelemtől függetlenül Ukrajnában megkezdődött a szabotázs, a rombolás. Ukrajna megszállt részein egyre szélesebb körben terjed a partizánharc. Annak lehetősége, hogy egy területet az ellenség ideiglenesen megszáll, arra készteti a megtámadottat, hogy gondolkodjon olyan tevékenységekről, amelyek lehetővé teszik egy ellenállási mozgalom vagy felkelés számára, hogy zavarják vagy megdöntsék a megszálló hatalmat. A partizánhadviselés támogatása a NATO-tagállamok ideiglenesen megszállt területein egy konfliktusban növelné annak kockázatát, hogy a polgári lakosságot megtorlás érheti. Az egyensúly az ideiglenesen megszállt területeken folytatott nem konvencionális hadviselés ösztönzése és támogatása, valamint a civileket fenyegető fokozott kockázat között olyasmiről, amit a NATO körültekintően megfontolhat.

Nukleáris eshetőség

Amikor Oroszország megtámadta Ukrajnát, Vlagyimir Putyin elnök megjegyezte, hogy „Oroszország továbbra is az egyik legerősebb nukleáris állam”, és „senkinek nem lehet kétsége afelől, hogy bármely potenciális agresszor vereséggel és baljós következményekkel néz szembe, ha közvetlenül megtámadja országunkat”.

A nukleáris fegyverek kérdése most a közbeszéd tárgya: „egyikünk sem veheti félvállról a taktikai nukleáris fegyverek bevetésének lehetőségét”. Ha a harctéren a körülmények annyira romlanak, hogy Oroszország úgy gondolja, hogy a vereség küszöbön áll, akkor megnőhet annak a veszélye, hogy Putyin harcászati atomfegyvert használ. Nyilvános jelentések azt sugallják, hogy az Amerikai Egyesült Államok számos belső értékelést végzett arról, hogyan reagáljon, ha Oroszország nukleáris fegyvert használna Ukrajnában. Eddig azonban erre az eshetőségre nincs más hivatalos nyugati válasz, mint az elítélés és a fokozódó szankciók.

A NATO nukleáris képességeinek folytonossága biztosított a Szövetség elleni támadás esetén, a nukleáris csapáshoz azonban a NATO Nukleáris Tervezési Csoportja (Nuclear Planning Group) kifejezett politikai jóváhagyása szükséges az amerikai elnök engedélyével.

Nem katonai dimenziók adaptálása

A fentiekén túlmenően a NATO a nem katonai dimenziók terén is tehet valamit az etikus válaszlépések megerősítésére. Három ígéretes terület a stratégiai kommunikáció, a fokozott polgári védelem és az elszámoltathatóság a háborús bűnökért.

Stratégiai kommunikáció

A stratégiai kommunikáció elősegítheti a politikai és a katonai célok elérését. Az ukrajnai háború rávilágít annak szükségességére, hogy a kommunikációs módszereket és technikákat a háború idején a modern médiakörnyezethez kell igazítani.

A közelmúltban létrehozott NATO Stratégiai Kommunikációs Kiválósági Központ dokumentálta a Szövetség első katonai stratégiai kommunikációs politikájának kidolgozását, és olyan hiányosságokra hívta fel a figyelmet, mint a kontextus biztosítása és az időben történő üzenetküldés. Az ellenség gondolkodásának befolyásolására tett erőfeszítés a közügyek és a pszichológiai műveletek közötti választóvonalat is elmoshatja. Míg az új stratégiai kommunikációs hangsúly a valós időben történő cselekvésre irányul, ez egy fontos kérdést vet fel a NATO szerepével kapcsolatban, amely továbbra is megoldatlan. A szerző úgy gondolja, hogy a szövetségeseeknek azt kellene tisztáznuk, hogy a NATO szerepe a nemzeti stratégiai kommunikáció harmonizációjának felgyorsítása vagy a Szövetség stratégiai kommunikációjának irányítása legyen a háború idején. A hatékonyság érdekében az utóbbi jobb lenne, de talán kevésbé kivitelezhető.

Fokozott polgári védelem

Ami a polgári védelmet illeti, a 2022-es Stratégiai Konceptió az ellenálló képességet a Szövetség minden alapvető feladatához nélkülözhetetlennek tartja, és ígéretet tett annak erősítésére nemzeti és kollektív szinten is. Mint ilyen, az ellenálló képesség erősítését célzó tervezés, szervezés és költségvetés tervezése nem volt katonai funkció a NATO-országokban.

Továbbra is fontos a nem állami szereplőkből, a kevésbé ismert technológiákból, a világvállalkozásokból és az éghajlatváltozásból eredő zavarokhoz történő alkalmazkodás, de az ehhez

hasonló békeidőbeli intézkedések nem helyettesíthetik a fokozott polgári védelmet háborús időszakban. A polgári védelemnek az ellenálló képesség erősítésére létrehozott struktúrákon és erőforrásokon kellene nyugodnia, amelyek közül sok magántulajdonban van. Ezeket egy nemzeti tervbe és parancsnoki struktúrába kellene integrálni. Több teendő megfontolására van szükség a békeidőből a háborús időkbe történő átmenet előkészítéséhez, az ellenálló képesség előmozdításától a polgári védelem megvalósításáig.

A kritikus infrastruktúra tönkretétele, a kulcsfontosságú szolgáltatások leállítása vagy lerombolása, valamint a gazdasági teljesítmény csökkentése érdekében szabotázs (beleértve a kibertámadásokat) várható. Az orosz–ukrán háborúban talán először alkalmazták az úgynevezett „hamis (félvezető) felvételeket” egy konfliktusban.

A polgári védelem etikus megközelítése tiszteletben tartaná a demokratikus normákat, beleértve a szólásszabadságot és az emberi jogokat. Végző soron minden egyes szövetségesnek mérlegelnie kell, hogyan őrizheti meg a legjobban a demokratikus normákat háborús körülmények között, de a NATO segítséget nyújthat az irányelvek és a legjobb megvalósítás meghatározásával és terjesztésével.

Felelősségre vonás háborús bűnökért

Az Oroszország által Ukrajnában elkövetett háborús bűnök bizonyítékai alapján kezdeményezéseket indítottak az elkövetők kilétének megállapítására és az elszámoltathatóság megteremtésére. A Nemzetközi Büntetőbíróság (International Criminal Court) azokat a bűncselekményeket vizsgálja, amelyeket Oroszország állítólag elkövetett Ukrajnában, míg a Nemzetközi Bíróság (International Court of Justice) bizonyítékokat értékel arra vonatkozóan, hogy Ukrajna nem követett el bűncselekményt. Mindkét szervezet információkat gyűjt és elemez az adott témakörben. Az összehangolt támogatás segítene bebizonyítani az orosz katonai művelet illegális jellegét, a NATO pedig a szövetségesek közötti információmegosztás platformjaként szolgálhatna.

A NATO etikus válasza

Az Oroszországgal szembeni stabil elrettentést, és ha az elrettentés kudarcot vall, a hatékony védekezést célzó jelenlegi tervek nem a polgárok biztonságára helyezik a hangsúlyt. A 2022-es NATO Stratégiai Koncepció azonban hangsúlyozza, hogy a polgári biztonságot be kell építeni a katonai műveletek tervezésébe. Az etikus válasz a NATO-n belül a már létező folyamatokra építhet a polgárok biztonságára összpontosítva. Vannak azonban olyan kérdések, amelyek vagy újragondolást igényelnek, vagy amelyeket közösen még nem kezelték.

Oroszország polgári célpontokat támadott Ukrajnában a stratégiai hatás elérése érdekében. Az etikus NATO-válasz ezért több kulcsfontosságú elemet is tartalmazna. A civilek traumáinak minimalizálása érdekében fontos, hogy leépítsük azokat az ellenséges képességeket, amelyek a legnagyobb kockázatot jelentik a civilek számára. A NATO hasonlóképpen, amennyire csak lehetséges, a civilek érdekeinek szem előtt tartásával fokozhatja a rakétavédelmet, nagy figyelmet fordítva a nagyobb városokra és a civilek számára különösen veszélyeztetett területekre.

Jóllehet egyértelműen szükség van a katonai célpontok védelmére, a polgári sebezhetőségeket is figyelembe kell venni a potenciális célpontok védelme prioritásainak meghatározásakor. Az ideiglenesen megszállt területeken fontos lesz a felkészülés az irreguláris hadviselésre,

valamint az egységes stratégiai kommunikáció kiépítése. Ez elősegíti a félretájékoztatásra és a dezinformációra történő reagálást, illetve a védekezést ellenük. A polgári célpontok elleni támadások hatásának csökkentése érdekében a konfliktusok minden területén fokozni kell a polgári védelmet. Végül, a NATO információmegosztáson és -terjesztésen keresztül segíthet a háborús bűnök elszámoltathatóságának megállapításához nyújtott támogatás koordinálásában.

A NATO NYUGAT-BALKÁNI SZEREPVÁLLALÁSÁNAK ÚJRAGONDOLÁSA

A CIKK SZERZŐJÉRŐL: Ismet Fatih Čančar a Partnerség a Békéért Program ösztöndíjasa volt a NATO Védelmi Akadémiáján. Képzései és szakmai orientációi a nemzetközi biztonságra és gazdasági kapcsolatokra, az energiabiztonságra, a külpolitikára és a diplomáciára összpontosulnak. Kutatásai középpontjában az Amerikai Egyesült Államok és az EU Nyugat-Balkánnal, azon belül is Bosznia-Hercegovinával fenntartott politikai és gazdasági kapcsolatai, valamint a konfliktus utáni társadalmak biztonsági keretei, demokratizálódási folyamatai és átmeneti államfejlődése áll.

FORRÁS: Ismet Fatih Čančar: Rethinking NATO engagement in the Western Balkans. NDC Policy Brief No. 11, 20. 06. 2022. http://www.ifcancar.com/wp-content/uploads/2022/07/PB11_22.pdf (Letöltés időpontja: 2022. 07. 09.)

A szerző a cikkében a Nyugat-Balkán euroatlanti integrációjának szükségességét taglalja. Fontosnak tartja feltenni a kérdést: ha Bosznia-Hercegovina NATO-tagságra törekszik, akkor vajon miért különösen fontos az euroatlanti szövetség számára?

Bevezetés

Először is, a Nyugat-Balkán nyitott ügy a NATO és a régió azon országai számára, amelyek stratégiai célként fogalmazták meg a NATO-integrációt. Másodsorban, más szereplők – elsősorban Oroszország és Kína – olyan érdekeket képviselnek, amelyek versenyeznek a NATO nyugat-balkáni szerepvállalásával. Harmadsorban, e külső szereplők érdekei aláássák az euroatlanti biztonságot a keleti szárnyon. Ennek eredményeképpen előnyös lenne a NATO számára, hogy fokozza az együttműködést Bosznia-Hercegovinával és a Nyugat-Balkánnal annak érdekében, hogy megakadályozzák a konfliktus esetleges visszatérését a térségbe.

Versengő érdekek a Nyugat-Balkánon

A NATO két évtizedes integrációs folyamatában hat nyugat-balkáni országból mindössze három vált NATO-taggá. Míg Szerbia a katonai semlegesség mellett döntött, Bosznia-Hercegovina és Koszovó stratégiai célként fogalmazta meg az euroatlanti integrációt.

A Szövetség a Nyugat-Balkánt a szabad és békés Európa központi elemének tekinti, a NATO 2010-es stratégiai koncepciója pedig a tartós béke és stabilitás biztosítása érdekében kimondja a szövetségesek arra irányuló szándékát, hogy elősegítsék a Nyugat-Balkán euroatlanti integrációját. A lassú integrációs folyamat, az Amerikai Egyesült Államok adminisztrációinak

változó prioritásai, valamint az Európai Unió stratégiai szerepvállalási politikájának hiánya a Nyugat-Balkánon azonban lehetővé tették Oroszország és Kína számára, hogy a helyzetet kihasználva megszilárdítsák jelenlétüket a régióban.

A NATO-val folytatott versengésben Oroszország és Kína eltérő megközelítést alkalmaz. Oroszország arra törekszik, hogy a nacionalizmus egységes formája alapján behatoljon a régióba, amelyet a szláv és ortodox nép egyesülésének víziója támaszt alá. Ez a megközelítés megnehezíti az euroatlanti integrációt, és megnyitotta a kaput a nagyobb verseny előtt. Kína is belépett a régióba, hatalmas infrastrukturális projektekbe fektetett be. Feltételmentes projektjei megterhelik a nyugat-balkáni gazdaságokat, és távol tartják őket az euróövezethez szükséges reformoktól, amelyek szükségesek az euroatlanti integrációhoz. Az orosz és a kínai szereplők széles körű tevékenységet folytatnak Bosznia-Hercegovinában, Szerbiában, Montenegróban és más országokban az energia, a haderő, az infrastruktúra és a politika területén.

Kína terjeszkedése, befolyásának növekedése főként a gazdaság területén érzékelhető, a közelmúltbeli lépései azonban az orosz politikai pozíciókhoz történő közeledést jelezték a térségben. Oroszország jelenléte a régióban leginkább katonai és biztonsági téren tapasztalható – például haditechnikai eszközök exportja révén –, de nem elhanyagolható az energetika területén szerzett egyre nagyobb befolyása sem. Így Oroszország lépései nagyobb kockázatot jelentenek a NATO számára, mint Kínáé, mert azok kihasználják a politikai, a társadalmi és az etnikai megosztottságot a NATO-tagság, az európai integráció és a liberális nyugati intézmények támogatásának visszaszorítása érdekében.

Bosznia-Hercegovina és a transzatlanti szövetség

Az orosz tevékenységnek van intézményi berendezkedése Bosznia-Hercegovinában. Az alkotmányos hatalommegosztási megállapodásának sajátossága vétőjogot biztosít az entitásoknak az országban hozott állami szintű döntések felett. Ez lehetővé tette Oroszország számára, hogy kihasználja Milorad Dodik, a boszniai Szerb Köztársaság vezetőjének lehetőségeit biztonsági válságok megszervezésére a régióban, ezzel blokkolja Bosznia-Hercegovina bármilyen euroatlanti integrációját.

Oroszország két összetevőt használ Bosznia-Hercegovina destabilizálására. Az első ideológiai – Oroszország arra törekszik, hogy a hatalmát kivetítse a régióban, hogy megvédje szláv-ortodox testvériségét. Ez a „Nagy-Szerbia” ideológiáján keresztül valósul meg – ma *Srpski svet* (szerb világ) néven átkeresztelve –, amely az összes szerb etnikai egység egyesítését hirdeti. A „Nagy-Szerbiával” párhuzamot találhatunk az Ukrajna folyamatban lévő orosz inváziója mögött meghúzódó ideológiai érvelésben – nevezetesen a *Russzkij Mir* (Nagy-Oroszország) történelmi birodalmi határokon belüli visszaállításában. Ezek az ideológiák, ahogyan ez a „szerb kérdésben” is tükröződik, a határsértések révén etnikailag homogén területeket keresnek, hogy kijavítsák a „történelmi hibákat”.

Oroszország a Szerb Ortodox Egyházat az Orosz Ortodox Egyházzal a vallásközi manipuláció eszközeként használja, beleértve a szláv unió újjászületését. A „szerb kérdést” az orosz érdekek nyugat-balkáni térségbe való tartós beágyazásának leghatékonyabb platformjaként pozicionálták, ami a bosznia-hercegovinai destabilizáló tevékenységek második összetevőjéhez, a stratégiai komponenshez vezet.

Az orosz befolyás visszaszorítása érdekében a NATO-nak Bosznia-Hercegovinával való elmélyültebb szerepvállalása megerősítené az atlanti értékek előmozdítását és elfogadását, valamint platformként szolgálna a biztonság számára. Ellenkező esetben az Oroszország által támogatott *Srpski svet* politikája elkerülhetetlenül konfliktusokhoz vezet a térségben.

A NATO szerepvállalásának növelése

Bosznia-Hercegovina 2010-ben kapott felkérést, hogy csatlakozzon a NATO tagsági akciótervéhez, a MAP-hoz (Membership Action Plan). Azóta a teljes körű NATO-tagság felé haladva lassú az előrehaladás, és az első reformprogramot – a NATO-val folytatandó együttműködést felvázoló dokumentumot – 2019 decemberében küldték el. A folyamat felgyorsítására a NATO megtehet bizonyos lépéseket, amelyek hatással lehetnek különböző – politikai, stratégiai, intézményi és katonai – szintekre. Ezeknek az ajánlásoknak a kombinációja segítheti Bosznia-Hercegovina MAP-jának végrehajtását, miközben megvédi az orosz és a kínai befolyástól a régióban.

Politikai szinten Bosznia-Hercegovina bevonása a NATO-ba hozzájárulna a Nyugat-Balkánnak az euroatlanti biztonsági architektúrába történő integrálása befejezéséhez. Stratégiai szinten az ország NATO-csatlakozása megfosztaná Oroszországot attól a lehetőségtől, hogy a boszniai Szerb Köztársaság révén destabilizálja a Nyugat-Balkánt és a térség NATO-tagállamait. Intézményi és katonai szinten a NATO további ajánlásokat is tehet, hogy azokkal támogassa Bosznia-Hercegovina szorosabb integrációját, összhangban a tagsági reformprogrammal.

Ami az intézményeket illeti, a NATO különböző intézményeiben és ügynökségeiben részt vevő bosznia-hercegovinai polgári és katonai személyzet számának bővítése elősegítheti az euroatlanti elvek és értékek megszilárdítását.

Emellett a NATO jelen van Bosznia-Hercegovinában az EUFOR Althea misszió keretében a saját eszközeire és műveleti képességeire támaszkodva. Ami a katonai szintet illeti, Bosznia-Hercegovina MAP-ján belül a további integráció egyik feltétele a védelmi ingatlanok regisztrálása. A meglévő 51 ingatlanból 31-nek a regisztrálása megtörtént, a maradékot a boszniai Szerb Köztársaság használja. Bosznia-Hercegovina emellett számos magas szintű hadgyakorlaton vett részt, mint például a *Swift Response 2021* az amerikai hadsereggel. 2023-ban a bosznia-hercegovinai fegyveres erők egy NATO-minősítéssel rendelkező, harcra képes könnyű gyalogászóalj-harccsoporttal vesznek részt az Amerikai Egyesült Államok, a NATO és a partnerországok között tartandó *Defender Europe 2023* gyakorlatán.

Végül a fokozott katonai együttműködés a NATO és Bosznia-Hercegovina hasznára válna azáltal, hogy megszüntetné a két fél védelmi és biztonsági normái közötti különbséget. Ez azt is lehetővé teszi, hogy a bosznia-hercegovinai haderő biztosítsa a katonai interoperabilitást a NATO erőivel közös gyakorlatokon és békefenntartó missziókban. Ennek érdekében az Amerikai Egyesült Államok és az Egyesült Királyság, a NATO és Bosznia-Hercegovina közötti párbeszéd révén további forrásokat és lehetőségeket kínálhat a katonai és a kapcsolódó biztonsági képességek erősítésére, különös tekintettel a páncélelhárító és légvédelmi rendszerekre – az Ukrajnában zajló háború tapasztalatai alapján.

Az orosz befolyás visszaszorítása érdekében a NATO-nak Bosznia-Hercegovinával történő elmélyültebb együttműködése megerősítené az atlanti értékek előmozdítását és elfogadását, és platformként szolgálna a biztonság számára – végül megóvná az euroatlanti szövetséget és lezárna a befejezetlen ügyet a Nyugat-Balkánon. Ellenkező esetben az Oroszország által támogatott *Srpski svet* politikája elkerülhetetlenül konfliktusokhoz vezet a térségben.

Ahogy a történelem megmutatta, a Nyugat-Balkán stabilitása Bosznia-Hercegovina stabilitásától függ. Ezért a politikai és a katonai szerepvállalás, amely végül Bosznia-Hercegovina NATO-tagságához vezet, hozzá fog járulni a Szövetség keleti oldalának biztosításához – zárja cikkét a szerző.